

SOBRE ELS LLIBRES 'CAP AL TARD' I 'POEMES BÍBLICS'

Goig i dol en la paraula de Joan Alcover

LLUÍS SOLÀ

Per moltes raons la poesia catalana de Joan Alcover és d'aquelles herències a les quals ningú no podria renunciar. De fet, la distància o l'estranyesa que podem experimentar davant d'autors decisius del passat esdevé literalment distància i estranyesa davant de nosaltres mateixos. És com si en l'estranyesa haguessim perdut no el nostre passat sinó el que dona sentit al present. Les primeres tres raons d'aquesta necessitat són l'experiència artística i humana que els textos poètics d'Alcover contenen, l'experiència i la qualitat lingüística que han sabut incorporar i el fet que d'una manera o altra, i aquesta raó és fonamental de cara al coneixement i al reconeixement de la literatura pròpia, han passat a formar part de la matèria i de la substància de la poesia catalana posterior. Si hem llegit Josep Carner, Carles Riba, Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Josep M. Llompart, per citar alguns noms indispensables, haurem llegit també, més o menys assimilada, més o menys transformada o fins i tot més o menys contrastada i combatuda, la veu i l'experiència que centra els millors poemes de Joan Alcover. Són poemes que no podem eludir i que, efectivament, fins ara no han estat eludits. Han esdevingut materials constitutius de la nostra geologia literària.

Cap al tard i *Poemes bíblics* són els dos llibres que Joan Alcover publicà en català abans de ser engolit per la mudesa. D'entrada, ni aquests llibres ni aquesta mena de llibres eren els que l'autor sembla que es proposava de fer, la qual cosa torna a demostrar que la poesia es pot anar a cercar però que sovint és ella que ens ve a cercar per camins impensables. *Cap al tard*, un llibre romput, més que fet desfet, esberlat, solcat per les insinuacions i les invitacions del goig i per la irrupció anorreadora, dominadora i inacceptable del dolor, un llibre amb poemes tan diferents com ara *La serra* i *Notes de Deià*, sensuals, lleugers, tàctils gairebé, amb una musicalitat subtilíssima i una graduació de la imatge impecable, i com ara *La relíquia* i *Desolació*, tallats, austers, petris i tanmateix poderosament i estranyament bells, és un llibre indefinible, inclassificable, un dels llibres mítics de la poesia catalana, que conté alguns textos que han estat incorporats definiti-

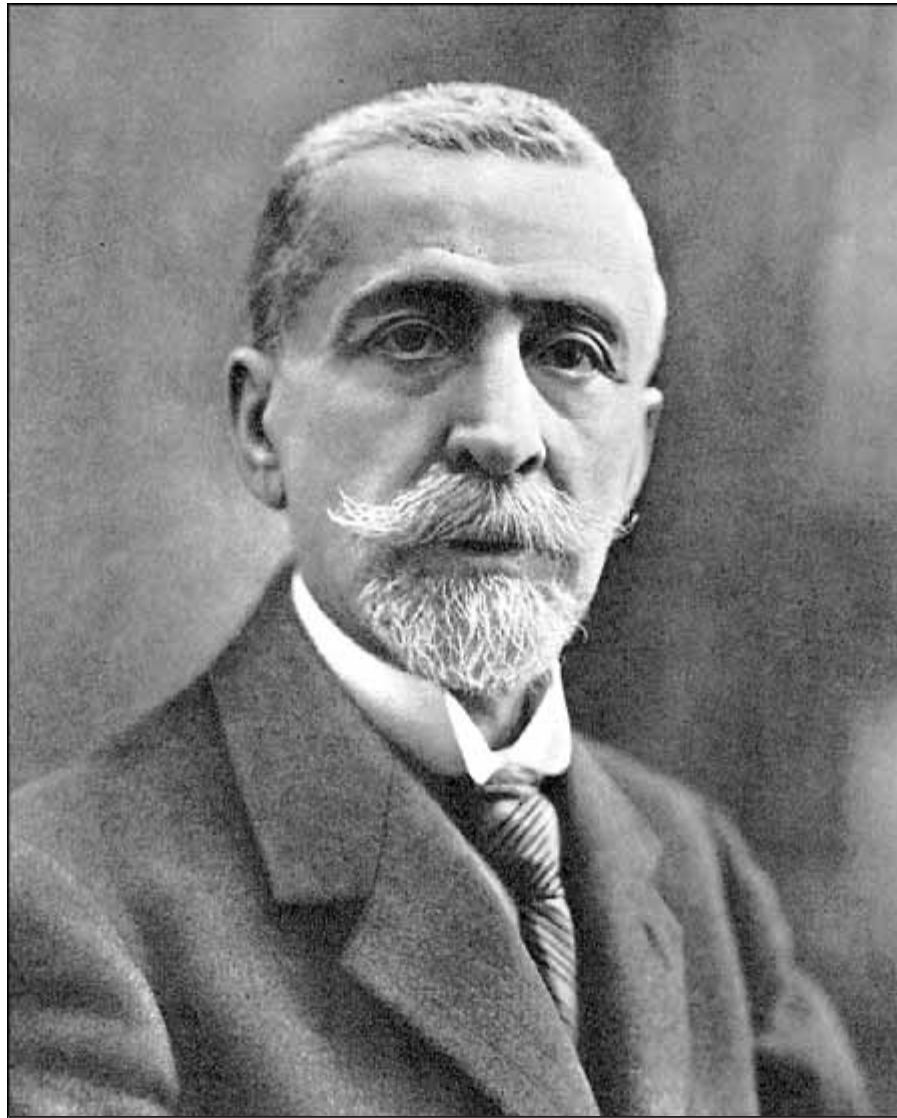
vament al nostre patrimoni extern i intern, és a dir, que actuen com a poemes canònics d'autor i com a centres d'expansió a l'interior de poemes d'altres autors. El lector, quan ha passat per algun d'aquests textos, ja no el pot oblidar, no el text en si potser, sinó la descàrrega produïda pel text.

Textos de primer ordre en la poesia de tall més expansiu i més èpic com ara *Nabí*, de Josep Carner, i *Esbós de tres oratoris*, de Carles Riba, difícilment haurien estat el que són si no haguessin partit del llevat i de la irradiació dels *Poemes bíblics* de Joan Alcover. *Nabí* i *Esbós de tres oratoris* són textos que han interioritzat, cadascun segons les seves necessitats i el seu horitzó, una experiència humana i lingüística anterior, no pas menor, val a dir-ho, en el context general europeu. D'aquesta manera la visió modelada i modulada en els *Poemes bíblics* ha passat a ser un estrat segon i intern en aquells altres textos. Dit d'una altra manera, Alcover va poder trobar i elaborar en algun dels seus poemes bíblics i, encara més concretament, en alguns passatges d'aquests poemes, algunes de les coordenades del que constitueix encara avui una de les necessitats de la poesia contemporània: el poema narratiu.

TEXTOS MÉS EXPANSIUS

Al costat de la concentració màxima que s'exigeix bona part de la poesia, d'avui i d'altres avuis, hi hagut, paral·lela, la necessitat d'arribar a textos més expansius, més desplegats. Si una literatura nacional, entre moltes altres coses, és la disponibilitat d'un material lingüístic, formal i humà, d'uns models, que van evolucionant cap a una certa perfecció, en aquest sentit els *Poemes bíblics* han estat paradigmàtics i a la base de tota una evolució.

Però no es tracta pas únicament ni exclusivament de la qüestió de la influència que ha exercit aquesta poesia. N'ha exercit molta i molta més de la clarament reconeguda. I molta

EL POETA JOAN ALCOVER (PALMA, 1854-1926)

que actuat per penetració natural, per impregnació lingüística. Per arribar a Rosselló-Pòrcel i a Joan Vinyoli, cal que una literatura hagi passat per experiències lingüístiques que Alcover i altres ja havien contribuït a fer possibles. Més enllà, doncs, de la qüestió de les influències, el patrimoni poètic que es disposa a la llengua i dins la llengua és alguna cosa un bon tros més interessant que les angoixes o les hipòtesis crítiques que el contacte entre autors pugui suscitar. Cada literatura i tota literatura és diàleg, diàleg amb els que ens han precedit, diàleg enèrgic i combatiu amb els nostres contemporanis i diàleg amb el futur que encara no existeix però del qual potser ho esperem gairebé tot. Diàleg amb el que ens atreu i amb el que ens rebutja. Diàleg a vegades conscient, a vegades molt crític i a vegades molt menys perceptible i fiscalizable del que voldríem acceptar.

Qui sap de quina manera, per quins camins d'atzar i de necessitat, l'arbre entorn del qual es configura el món del poema *Desolació*, "Jo só l'es-

queix d'un arbre, esponerós ahir", es relaciona i dialoga amb l'arbre de Costa i Llobera, "Mon cor estima un arbre! Més bell que l'olivera". Qui sap com dialoguen en Alcover i com dialoguen en nosaltres. Però la poesia, més radicalment, depèn sempre del que la supera i la desborda per tots costats i des de sempre, i no pas de la mateixa poesia. I potser no seria exagerat de dir que aquest substància inaccessible, a la qual, però, s'ha d'aproximar indefinidament i indefectiblement la paraula poètica, fou precisament el que salvà la poesia de Joan Alcover.

FORMES EN LA LLENGUA

Més interessant que les influències, doncs, és la configuració i la constitució de les formes en la llengua, aquestes coagulacions sobtades de so i sentit, com hi penetren i com s'hi consoliden, i el descabellament d'aquestes formes. El fet que en un moment determinat algú faci aparèixer una forma eficaç, que actua no solament com a captador de la realitat sinó que encara més continua actuant en altres

universos i esdevé així, en certa manera, forma anònima, és a dir, que tendeix a desenvolupar-se al màxim, al marge del mateix autor, és un dels fenòmens que constitueix precisament, nosaltres ho sabem prou bé, aquesta cosa tan feble, tan inconsistent però tan indispensable que anomenem tradició literària o lingüística, no sabia pas com pot ser més exacte de dir-ho.

Per ventura aquest diàleg ininterromput de la poesia amb la poesia, de la poesia amb els autors i de la poesia amb els lectors i oïdors s'origina i en realitat es fa per damunt de la mateixa poesia i per damunt dels mateixos textos, però gràcies a la paraula poètica. La realitat que desborda la paraula poètica i que la paraula poètica intenta de retenir fou l'esdeveniment insondable amb què en un moment determinat topà Joan Alcover i que consolidà definitivament, no la seva obra, sinó la necessitat

indispensable de la poesia. Alcover ho diu amb una fórmula impressionant: "Jo no tinc preferència pel dolor com a font d'inspiració; és el dolor el que ha tingut preferència per mi". És exactament això. Si la paraula, i encara més la paraula poètica, pot aspirar a alguna cosa que la sustenti, que li injecti una mica de força i de gravetat, això no depèn exclusivament de la poesia, depèn del que la poesia hagi pogut arrabassar, esgarrapar o convocar del que li és enormement lluny per dins i per fora.

En el cas de Joan Alcover, però, més aviat hauríem de dir del que la colpí o la desmembrà. El que és cert és que a partir d'un moment indatable, la poesia de Joan Alcover ja no podia continuar de ser com abans. Alguna cosa més densa l'havia definitivament desviada del goig a què aspirava, lleuger o no tan lleuger. Si no estiguéssim tan avesats a pensar l'element tràgic com a gènere i institució, com a convenció, i no pas com una de les maneres que té el real d'aparèixer, no hi ha dubte que

▶▶▶